

ZEKÂT

sıkça sorulanlar

www.diyamet.gov.tr

Diyamet İşleri Başkanlığı'nın hediyesidir.

www.diyamet.gov.tr

ZEKÂT

sıkça sorulanlar

1. Baskı, Ankara 2010

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 812
Broşür : 46

*Bu eser, Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından
hazırlanmıştır.*

1. Baskı, Ankara 2010

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 30.06.2010/66

Tashih
Mustafa KAYA

Grafik ve Tasarım
SFN (0312) 472 37 73

Baskı
Semih Ofset: (0 312) 341 40 75

ISBN
978-975-19-4920-2
2010-06-Y-0003-812

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Derleme ve Yayın Şubesi Müdürlüğü
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94 • Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ÖN SÖZ

Din konusunda toplumu aydınlatmakla görevli bulunan Başkanlığımızın, bu görevini yerine getirme vasıtalarından biri, halkımız tarafından yöneltilen dinî sorulara cevap verme hizmetidir. Vatandaşlarımız tarafından gerek yurt içinden, gerekse yurt dışından mektup, telefon, faks ve elektronik posta aracılığıyla veya şahsen başvurmak suretiyle yöneltilen dinî sorular, Din İşleri Yüksek Kurulumuzca cevaplandırılmaktadır. Elektronik ortamdaki sorular <http://sorular.diyanet.gov.tr> adresinden Başkanlığımıza yöneltilmektedir.

Başkanlığımız, 'Sıkça Sorulan Sorular' başlığıyla oluşturduğu soru ve cevapların, cep kitapçıları tarzında bir seri hâlinde yayımlanmasının uygun olacağına karar vermiştir. Bu çerçevede ilk olarak 'Hacda Sıkça Sorulan Sorular' kitapçığı yayımlanmıştır. İşte elinizdeki "Oruç" ve "Zekat" kitapçıları da bu serinin bir devamı mahiyetindedir. Bu serinin "Namaz", "Kurban", "Aile Hayatı", "Ticaret Hayatı" vb. konu başlıklarıyla sürdürülmesi düşünülmektedir.

Kitapçıklarda yer alan cevaplar, şahıslara göre değişiklik arz etmeyen, pratik istifadeye yönelik, birlikteliği amaçlar niteliktedir.

Hazırlanan bu kitapçıların Müftülüklerimiz, Müftülüklerimiz bünyesindeki Aile ve İrşad Bürolarımız ve Din Görevlilerimiz başta olmak üzere ilgi duyan vatandaşlarımız için de yararlı olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyoruz.

Diyanet İşleri Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

I. ZEKÂT	9
1. Zekât nedir?	10
2. Zekât kimlere farzdır?	10
3. Nisap ne demektir? Miktarı ne kadardır?	11
4. Havaic-i asliye (asli ihtiyaçlar) nedir?	12
5. Araç-gereç ve malzemeye zekât düşer mi?	12
6. Zekât vaktinden önce verilebilir mi?	13
7. Bir zengin vadeli alacağına dair bir senedi fakire zekât olarak verebilir mi?	13
8. Taksitli olarak zekât verilebilir mi?	14
9. Zekât vermenin belirli bir zamanı var mıdır?	14
10. Ticaret malının zekâtı kendi cinsinden ödenebilir mi?	14
11. Ticaret malının zekâtı neye göre hesaplanır?	14
12. Alacakların zekâtı nasıl verilir?	15
13. Alacaklar zekâta mahsup edilebilir mi?	15
14. Arazî mahsulünden zekât verilmesi gerekir mi?	15
15. Ürün elde etmek için yapılan masraflar, oşür verilirken dikkate alınır mı?	17
16. Ortak olarak ekilen bir tarlanın ürününün zekâtını vermekle kim yükümlüdür?	17
17. Hayvanların zekâtı yerine değeri verilebilir mi?	18
18. Ziyinet eşyasına zekât verilir mi?	18
19. Emlakçılar, mülkiyetlerindeki dairelerin zekâtını vermekle yükümlü müdürler?	18
20. Şirket ortakları nasıl zekât verirler?	19
21. Hisse senetleri zekâta tâbi midir?	19
22. Zekât ve fitre kimlere verilir?	20
23. Zekât kimlere verilmez?	20

24. Zekât ve fitre, hayır kurumlarına verilebilir mi? ...	20
25. Ücretlilere zekât verilebilir mi?.....	21
26. Farklı ayarda altını bulunan kimse zekâtını nasıl hesaplar?.....	21
27. Gayr-i meşru yolla sağlanan kazançtan zekât vermek gerekir mi?	22
28. Temel ihtiyaçlar için biriktirilen para zekâta tabi midir?	22
29. Bülüğ çağına ermemiş zengin çocuğun malından zekât gerekir mi?.....	23
30. Babası ile birlikte oturan kimse zekât ile mükellef midir?.....	24
31. Vergi zekât yerine geçer mi?.....	24
32. Zekât havale yoluyla ödenebilir mi?	25
33. Üvey anne, üvey baba ve üvey çocuklara zekât verilebilir mi?.....	25
34. Damat ve geline zekât verilebilir mi?	25
35. Zekât verilen kişinin zengin olduğu ortaya çıkarsa ne yapmak gerekir?.....	26
36. Kayınvalide ve kayınpedere zekât verilebilir mi? ..	26
II. SADAKA-İ FITİR.....	29
1. Sadaka-i fitir ne demektir, hükmü nedir?.....	29
2. Kimler sadaka-i fitir vermekle yükümlüdür?	29
3. Sadaka-i fitir ne zaman verilir?.....	30
4. Sadaka-i fitrin, buğday, arpa, hurma veya üzüm olarak verilmesi zorunlu mudur?	30
5. Yurt dışında çalışan kişi, fitreyi Avrupa şartlarına göre mi yoksa Türkiye şartlarına göre mi verir?....	31
6. Vaktinde ödenmeyen sadaka-i fitir borcu nasıl ödenir?	31
7. Sadaka-i fitir kimlere verilir, kimlere verilemez?...	31

I.

ZEKÂT

I. ZEKÂT

İbadetler Allah rızası için yapılır. Allah'tan başkası adına ibadet yapılamayacağı gibi, Allah rızası dışında başka bir amaçla da ibadet yapılamaz. Allah rızası için yapılan ibadetlerin maddî ve manevî hayatımız üzerinde çok olumlu etkileri vardır: Allah'ı anma vesilesi (Tâhâ, 20/14) olan İbadetler; her şeyden önce müminlere Allah katında değer kazandırır. (Furkan, 25/77) İmanımızın olgunlaşmasını, ruhlarımızın yücelmesini, kalplerimizde Allah sevgisinin yerleşip yeşermesini sağlar. Bizleri kötü düşüncelerden, her türlü zararlı alışkanlıklardan, çirkin iş ve günahlardan, yanlış söz ve davranışlardan uzaklaştırıp (Ankebut, 29/45) ahlakî güzelliğe kavuşturur. Kalplerimizi çeşitli sıkıntılardan, üzüntülerden ve stresten korur. Gönüllerimize huzur ve mutluluk verir. (Ra'd, 13/28) Yaratılışımızda mevcut olan aşırı duygu ve eğilimleri frenleyerek, hayatımıza düzen ve istikrar getirir.

Konumuzu teşkil eden zekât da hayatımızı anlamlı kılan, bize rabbimizin sevgi ve rızasını kazandıran,

bireysel ve toplumsal hayatımızda çok önemli yeri ve olumlu etkileri olan ibadetlerimizden biridir.

1. Zekât nedir?

Sözlükte artma, çoğalma, temizlik, bereket, iyi hâl ve övgü anlamlarına gelen zekât, dinî bir terim olarak, belirli bir malın bir kısmının Allah rızası için dinen zekât alabilecek durumdaki muayyen kişilere verilmesi demektir.

Malî ibadetlerden biri olan zekât, İslam'ın beş temel esasından olup, hicretin ikinci yılında Medine'de farz kılınmıştır. Kur'an-ı Kerim'de "*Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin...*" (Bakara, 2/43, 110; Hac, 22/78; Nur, 24/56; Mücadele, 58/13; Müzzemmil, 73/20); "*Onların mallarından, kendilerini temizleyeceğin, arıtıp yücelteceğin bir sadaka al ve onlar için dua et; çünkü senin duan onlara huzur verir. Allah işitendir, bilendir.*" (Tevbe,9/103) buyrulmaktadır.

2. Zekât kimlere farzdır?

Bir kimsenin zekât vermekle mükellef olması için Müslüman, hür, akıllı, bülûğ çağına erişmiş olması; borcundan ve aslı ihtiyaçlarından fazla hakikaten ya da hükmen artıcı mahiyette yani kazanç sağlayıcı nitelikte ve üzerinden bir yıl geçmiş nisap miktardan mala sahip olması gerekir.

3. Nisap ne demektir? Miktarı ne kadardır?

Nisap, zekât, sadaka-i fitr ve kurban gibi ibadetler için konulan bir zenginlik ölçüsüdür. Nisap, asgarî zenginlik ölçüsü şeklinde de tanımlanabilir. Borcundan ve aslı ihtiyaçlarından fazla olarak bu kadar mala sahip olan kişi dinen zengin sayılır. Böyle bir kişi, zekât veya sadaka alamayacağı gibi; sadaka-i fitr vermek ve kurban kesmekle de yükümlü olur. Borçtan ve aslı ihtiyaçlarından fazla olan bu malın artıcı olması ve üstünden bir yıl geçmesi hâlinde zekâtının verilmesi gerekir.

Zenginliğin asgari sınırı olan "nisap" Hz. Peygamber tarafından belirlenmiştir. Bu asgarî sınırlar, o dönem İslam toplumunun ortalama hayat standardını ve zenginlik ölçüsünü göstermektedir. Hadislerde belirlenen nisap miktarları şöyle sıralanabilir;

80,18 gr. altın veya bunun tutarında para veya ticaret malı; 40 koyun veya keçi, 30 sığır, 5 deve. Nisap miktarının belirlenmesinde kullanılan bu malların, o dönemin en yaygın zenginlik aracı olduğu açıktır. Nisabın bu mallar üzerinden belirlenmesi, sosyal ve ekonomik şartların fazla değişmediği ileriki dönemlerde de aynen korunmuştur.

4. *Havaic-i asliye (asli ihtiyaçlar) nedir?*

Havaic-i asliyye, temel ihtiyaçlar demektir. Fıkhi değerlendirmelerde temel ihtiyaçları karşılayan, bu yüzden de zekâta tabi olmayan maddi varlıklar havaic-i asliye olarak ifade edilir.

İslam'da diğer bedenî ve malî yükümlülüklerde olduğu gibi, zekâta da mükellefin durumu göz önünde bulundurularak, ona makul ve taşınabilir bir sorumluluk yüklenmiştir. Bu nedenle İslam bilginleri, zekât ve sadaka-i fitr ile yükümlü olmak için, kişinin ve bakmakla yükümlü olduğu aile bireylerinin temel ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktarı mala sahip olma şartını aramışlardır. Temel ihtiyaç miktarı mal, kişinin yaşaması için zarurî olan miktardır.

Temel ihtiyaç maddeleri insanın hayat ve hürriyetini korumak için muhtaç olduğu şeylerdir. Bunlar, genel olarak, nafaka, oturulan ev, ev eşyası, ihtiyaç duyulan elbise, borç karşılığı mal, sanat ve mesleğe ait alet ve makineler, binek taşıtları, ilim için edinilen kitaplar gibi eşyadır.

5. *Araç-gereç ve malzemeye zekât düşer mi?*

Sanat ve mesleğin icrası için gerekli olan araç-gereç, makine ve malzemeler, aslı ihtiyaçlardan olup bunların zekâtının verilmesi gerekmez.

Ancak, kendi mesleğinin icrası için değil de, ticaret için üretilen veya ticari amaçla alınıp satılan araç-gereç, malzeme ve makinelerin zekâtının verilmesi gerekir.

6. *Zekât vaktinden önce verilebilir mi?*

Oruç ve hac ibadetlerinde olduğu gibi zekât konusunda da kameri ay hesabı uygulanır. Zekâtın farz olması için nisap miktarı malın üzerinden bir kameri yılın geçmesi gerekir. Buna rağmen mal sahibi dilerse vakti gelmeden önce de nisap miktarına ulaşan malının zekâtını verebilir.

7. *Bir zengin vadedi alacağıma dair bir senedi fakire zekât olarak verebilir mi?*

Zekât gıda ve giyim eşyaları gibi aynı olarak verilebileceği gibi, para, döviz, altın gibi nakdi olarak da verilebilir. Senet ise; bir hakkın, bir malın, ödünç bir paranın kime ait olduğunu belirten, iki veya daha fazla kişi arasında tanzim edilmiş bir belgedir. Dolayısıyla üzerinde yazılı miktardaki parayı temsil etmektedir. Bu nedenle, zekât mükellefi olan bir zengin, vadesinde ödeneceğini kesin olarak bildiği senedi, zekâtına mahsuben fakire ciro edebilir. Bu durumda zekât, senedin tahsil edildiği gün ödenmiş olur.

8. Taksitli olarak zekât verilebilir mi?

Asıl olan kişinin üzerine terettüp eden zekâtı ödemesidir. Bu itibarla, zekât bir defada ödenebileceği gibi, taksitle de ödenebilir.

9. Zekât vermenin belirli bir zamanı var mıdır?

Zekât vermenin belli bir zamanı olmayıp, farz olduğu andan itibaren verilmesi gerekir. Bunun için belli bir ayı veya Ramazanı beklemeye gerek yoktur. Zekât vermekle yükümlü olanların, yükümlü oldukları andan itibaren en kısa zamanda zekâtlarını vermeleri uygun olur.

10. Ticaret malının zekâtı kendi cinsinden ödenebilir mi?

Ticaret mallarının zekâtı, malın değeri üzerinden hesaplanıp parayla verilebileceği gibi, malın kendi cinsinden de verilebilir.

11. Ticaret malının zekâtı neye göre hesaplanır?

Kâr amacıyla alınıp satılan mallara “ticaret malları” denir. Borçtan ve aslî ihtiyaçlarından fazla 80.18 gr. altın değerinde ticaret malına sahip olan kişinin, bu malın elde edilmesinin üzerinden bir yıl geçmesi hâlinde, kırta bir (%2,5) oranında zekâtını vermesi gerekir.

Zekât, ileride elde edilmesi muhtemel kârdan değil, mevcut sermayeden ödenmesi gereken mali bir ibadettir. Bu itibarla, ticaret malının zekâtı verilirken, kârsız olarak zekâtının verildiği tarihteki değeri esas alınır.

12. Alacakların zekâtı nasıl verilir?

Geri ödeneceği kesin olan alacakların, her yıl alacaklı tarafından zekâtlarının ödenmesi gerekir. Alacak tahsil edilmeden önce zekâtı verilmemişse, tahsil edildikten sonra, geçmiş yıllara ait zekâtlar da ödenmelidir. İnkâr edilen veya geri alınma ihtimali olmayan alacakların her yıl zekâtının verilmesi gerekmez. Şayet böyle bir alacak daha sonra ödenirse, alacaklı bu tarihten itibaren zekât mükellefi olur; geçmiş yıllar için zekât ödemez.

13. Alacaklar zekâta mahsup edilebilir mi?

Ödeme güçlüğü çeken borçlu kişi, kendisine zekât verilebilecek kişilerden ise, böyle bir kişide alacağı bulunan kişi, ondaki alacaklarını zekâta mahsup edebilir.

14. Arazî mahsulünden zekât verilmesi gerekir mi?

Odun, kamış (şeker kamışı hariç) ve ottan başka topraktan elde edilen her türlü ürünün, nisap

miktarına ulaşması hâlinde (yaklaşık 650 kg.) zekâtının verilmesi gerekir. Yüce Allah; “*Ey iman edenler! Kazandıklarımızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan infak edin...*” (Bakara, 2/267); “*Çardaklı ve çardaksız (üzüm) bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, birbirine benzer ve benzemez biçimde zeytin ve narları yaratan O’dur. Herbiri meyve verdiği zaman meyvesinden yeyin. Devşirilip toplandığı gün de hakkını (zekât ve sadakasını) verin, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez.*” (En’am, 8/141) buyurmaktadır. Hz. Peygamber de, “*yağmur ve nehir sularıyla sulanan toprak mahsullerinde onda bir; kova (el emeği) ile sulananlarda ise yirmide bir vardır*” buyurmuştur. (Buhârî, “Zekât”, 55)

Hadiste de belirtildiği gibi, mahsulün zekâtının verilmesinde toprağın işlenmesi ve su kullanımı esas olarak alınmaktadır. Buna göre toprak emek sarf edilmeden yağmur, nehir, dere, ırmak ve bunların kanallarıyla sulanıyorsa, çıkan mahsulün 1/10’i; kova, dolap gibi emekle veya suyun ücretle alınması, motorla sulama gibi masraf gerektiren bir yolla sulanıyorsa 1/20’i zekât olarak verilir.

15. Ürün elde etmek için yapılan masraflar, öşür verilirken dikkate alınır mı?

Günümüzde gübre, mazot, ilaç gibi masraflar da üretimin maliyetinde önemli bir yekün oluşturmaktadır. Bu nedenle, tarımsal ürünlerin zekâtında, elde edilen hasıllattan (gayr-i safi), ürün için yapılan günümüz tarım şartlarının getirmiş olduğu ekstra masraflar çıkarıldıktan sonra, geriye kalan ürünün nisap miktarına ulaşması hâlinde, tabii yollarla sulanan arazide 1/10, kova, tulumba, su motoru vb. usullerle masraf veya emekle sulanan arazide 1/20 oranında zekât verilmesi gerekir.

16. Ortak olarak ekilen bir tarlanın ürününün zekâtını vermekte kim yükümlüdür?

Arazi mahsullerinin öşrünü, arazi sahibi değil, ürünün sahibi verir. Bu itibarla mal sahibi hiçbir karşılık beklemeden tarlasını ekilmek üzere başka birisine verirse, çıkan mahsulün zekâtını eken şahıs öder. Arazi ekilmek üzere belli bir ücretle kiralanmışsa, zekâtı (öşrü) kiracı tarafından ödenir. Eğer arazi, yarıcılık (müzâraa) usulü ile kiralanmışsa, mal sahibi ve mahsulü eken kişi, hisselerine düşen mahsulün zekâtlarını ayrı ayrı verirler.

17. Hayvanların zekâtı yerine değeri verilebilir mi?

Malın zekâtı, kendi cinsinden verilebileceği gibi belli olan başka maddelerden de verilebilir. Buna göre, hayvanların zekâtını vermek isteyen kimse, kendi cinsinden verebileceği gibi, değerleri üzerinden verebilir. Ancak fakirin yararına olanı tercih etmek daha uygundur.

18. Ziyet eşyasına zekât verilir mi?

Altın ve gümüş dışındaki ziyet eşyaları zekâta tabi değildir. Altın ve gümüşten yapılmış ziyet eşyaları ise, zekât için gerekli diğer şartları taşıdığı takdirde zekâta tabidir. Bu itibarla altından yapılmış ziyet eşyaları, 80.18 gr. veya daha fazla ve üzerinden bir yıl geçmiş ise zekâta tabidir.

19. Emlakçılar, mülkiyetlerindeki dairelerin zekâtını vermeye yükümlü müdürler?

Emlakçıların ticari amaçlı olarak alıp sattıkları daireler zekâta tabidir. Buna göre, büro, ikamet gibi kullanım amaçlı olmayıp alıp satmak için emlakçıların ellerinde bulunan dairelerin, borçları çıktıktan sonra piyasa değeri nisap miktarına ulaşmış ve üzerinden bir yıl geçmiş ise kırkta bir oranında zekâtının verilmesi gerekir.

20. Şirket ortakları nasıl zekât verirler?

Fiilî olarak bir şirketin ortağı olan kişi, şirketin büro, alet vb. duran varlıkları dışındaki dönen varlığından kendi hissesine düşen miktarın, nisaba ulaşması ve üzerinden bir yıl geçmesi hâlinde zekâtını vermesi gerekir. Sanayi sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin; duran varlıkları (üretim aletleri, makine vb.) zekâttan muaf; borçlar, malzeme, işçilik, üretim, pazarlama, yönetim, finansman vb. giderlerin maliyet hesapları yapıp çıkarıldıktan sonra dönen varlıkları (yarı mamul ve üretilmiş mallar, hammaddeler, nakit para, çek vs.) ise net kâr ile birlikte % 2,5 (Kırkta bir) oranında zekâta tabidir.

21. Hisse senetleri zekâta tabi midir?

Borsada alınıp satılan hisse senetlerine yatırım yapan kişinin, sahip olduğu hisse senetlerinin değeri, nisap miktarına ulaşması ve üzerinden bir yıl geçmesi hâlinde % 2,5 (Kırkta bir) oranında zekâtını vermesi gerekir. Fiilî olarak bir şirketin ortağı olan kişi ise, şirketin büro, alet vb. duran varlıkları dışındaki dönen varlığının, nisap miktarına ulaşması ve üzerinden bir yıl geçmesi hâlinde zekâtını vermesi gerekir.

22. Zekât ve fitre kimlere verilir?

Zekât ve fitrenin kimlere verilebileceği Kur'an-ı Kerim'de belirlenmiştir. (Tevbe Sûresi, 60) Bunlar; fakirler, düşkünler, esaretten kurtulacaklar, borçlu düşenler, Allah yolunda cihada koyulanlar (mukaddesatı korumak için mücadele verenler, ilim tahsil edenler), yolda kalmış olanlar, zekât toplamakla görevlendirilen memurlar ve müellefe-i kulüb adı verilen, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen kimselerdir.

23. Zekât kimlere verilmez?

Zekât ve fitrenin, Tevbe suresinin 60. ayetinde sayılanlar dışında kalan kişi ve kuruluşlara verilmesi caiz değildir. Ayrıca zekât verilecek kişi, bu şartları taşısa bile zekât mükellefleri;

- 1) Ana, baba, büyük ana ve büyük babalarına,
- 2) Oğul, oğlun çocukları, kız, kızın çocukları ve bunlardan doğan çocuklarına,
- 3) Müslüman olmayanlara,
- 4) Karı-koca birbirlerine,
Zekât veremez.

24. Zekât ve fitre, hayır kurumlarına verilebilir mi?

Aldıkları zekât ve fitreleri bir fonda toplayıp bunu yalnızca Tevbe suresinin 60. ayetinde

belirtilen yerlere sarf ettikleri bilinen ve kendilerine her bakımdan güvenilen kimseler eliyle yönetilen dernek, kurum ve yardımlaşma fonlarına zekât ve fitre verilmesinde dinen bir sakınca yoktur.

25. Ücretlilere zekât verilebilir mi?

İslam'da zekât ve fitrenin, kişilerin sınıf ve meslek gruplarına bakılmaksızın, kimlere verilip verilemeyeceği açıkça belirlenmiştir. Bu itibarla, belli bir geliri olduğu hâlde, bu geliriyle asgari temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve başka bir mal varlığı da bulunmayan kişilere zekât verilebilir.

26. Farklı ayarda altın bulunan kimse zekâtını nasıl hesaplar?

Zekâta tabi olma açısından altındaki ayar farkı önemli değildir. Çünkü hangi ayarda olursa olsun, sonuç itibarıyla altın hükmündedir. Buna göre farklı ayarda da olsa bütün altın çeşitleri tek başlarına veya diğer ayardaki altınlarla birlikte toplam ağırlıkları 80,18 gr.'a ulaştığında, diğer şartları da taşımaları hâlinde zekâta tabidir.

Bu durumda farklı ayarlardaki altınların zekâtı, değerleri üzerinden hesaplanarak, % 2,5 oranında verilir.

27. Gayr-i meşru yolla sağlanan kazancıdan zekât vermek gerekir mi?

Gayr-i meşru yolla sağlanan kazancın sahibi belli ise, bu kazancın sahibine iade edilmesi; belli değil ise, karşılığında sevap beklemeksizin yoksullara veya hayır kurumlarına verilerek elden çıkarılması gerekir. Bu itibarla, gayr-i meşru yolla elde edilen kazancın tamamı ya sahibine iade edilerek veya hayır yolda harcanarak elden çıkarılacağından, zekâtının verilmesi söz konusu değildir.

28. Temel ihtiyaçlar için biriktirilen para zekâta tabi midir?

Aslı ihtiyaçlar; ev, ev eşyası, giyecek, ulaşım aracı ve yiyecek gibi hayatın güvenli ve sağlıklı bir şekilde devamı için gerekli olan şeylerdir. Bu ihtiyaçları temin etmek için biriktirilen paralarla onları karşılamak üzere sözlü ya da yazılı herhangi bir taahhüde girilmişse o takdirde bu paralardan zekât vermek gerekmez. Çünkü sözlü ya da yazılı taahhüde girildiğinde bu para, artık temel ihtiyaç için harcanmış demektir.

Ancak böyle bir taahhüde bağlanmamış paranın, nisap miktarına ulaşması ve üzerinden bir yıl geçmesi hâlinde, zekâtının verilmesi gerekir.

29. Bülüğe çağma ermemiş zengin çocuğun malından zekât gerekir mi?

Akıllı olmayan ve bülüğe çağına ermemiş olan kişiler, dinen mükellef olmadıklarından zekât ile sorumlu değildirler. Ancak, zenginlerin malında fakirlerin hakkı olduğu için, zengin olan çocuk ve deliler kendileri mükellef olmasa da, veli veya vasilerince bunların mallarından zekât verilmelidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de; "*Onların mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır*" buyurulmaktadır. (Zâriyât, 51/19)

(Namaz ve oruçla yükümlü olmada aranan şartlar, ilke olarak zekâta da aranır. Ancak zekât, sosyal yardımlaşma ve dayanışma içeriği taşıyan malî bir ibadet olması ve ihtiyaç sahiplerinin haklarını da ilgilendirmesi sebebiyle, diğer ibadetlerde aranan akıl ve ergenlik (bülüğe) şartının bunda da aranıp aranmayacağı İslam bilginleri arasında tartışma konusu olmuştur. Çocukların ve akıl hastalarının "öşür" denen toprak ürünleri zekâtından sorumlu olduklarında görüş birliği bulunmakla birlikte, bunların zekâta tabi diğer mallarından zekât alınıp alınmayacağı konusunda farklı iki görüş ileri sürülmüştür. Buna göre İslam bilginlerinin bir kısmı, çocukların ve akıl hastalarının zekâta yükümlü olmadığını

savunurken, diğerleri bunun aksi görüşü dile getirmişlerdir.

Sonuç olarak, akli dengesi yerinde olmayan ve bülûğ çağına erişmemiş kişiler, dinen yükümlü olmadıklarından zekât vermekte de sorumlu değildirler. Ancak, zenginlerin malında fakirlerin bir hakkı bulunması (Zâriyât, 51/19) ve zenginliğin borcu diyebileceğimiz zekâtın topluma karşı bir yükümlülük mahiyeti taşıması sebebiyle zengin olan çocukların ve akıl hastalarının kendileri mükellef olmasalar da, velileri veya vasileri tarafından bunların mallarından zekât verilebilir.)

30. Babası ile birlikte oturan kimse zekât ile mükellef midir?

Babası ile birlikte oturan kimsenin kendi şahsına ait ayrı malı bulunur ve zekât için gerekli şartları taşırsa bu kişi zekât vermekte yükümlü olur. Ancak babası ile mallarını ayırmamışlar da ortak kazanıp ortak harcıyorlarsa, bu takdirde ellerindeki birikim üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan kişi, zekâtle yükümlü olur.

31. Vergi zekât yerine geçer mi?

Vergi bir vatandaşlık görevidir; zekât ise dini bir yükümlülüktür. Ayrıca zekât ile vergi, yaptırım

kaynağı, temel gaye, oran, miktar ve harcanacağı yerler bakımından birbirinden farklıdır. Bu itibarla, devlete ödenen vergiler zekât yerine geçmez. Zekâtın ayrıca verilmesi gerekir.

32. Zekât havale yoluyla ödenebilir mi?

Zekât, bizzat elden verilebileceği gibi, vekâlet veya havale yoluyla da verilebilir. Burada önemli olan, zekâtın alacak kişiye ulaşmasıdır.

33. Üvey anne, üvey baba ve üvey çocuklara zekât verilebilir mi?

Kocası ölmüş ise üvey anneye, bülûğ çağına erişip evden ayrılmış ise üvey çocuklara ve üvey babaya, fakir olmaları hâlinde zekât verilebilir. Çünkü bunlarla zekâtı veren kişi arasında usul (bir kimsenin anası, babası, dedeleri) ve fûru (çocukları ve torunları) ilişkisi olmadığı gibi, zekât veren şahıs bunlara bakmakla yükümlü de değildir.

34. Damat ve geline zekât verilebilir mi?

Fakir olan damada zekât verilebilir. Koca eşine bakmakla yükümlü olduğundan, kişinin gelinine zekât vermesi dolaylı olarak kendi oğluna zekât vermesi gibidir. Bu itibarla, geline zekât vermek- geçerli olmakla birlikte- uygun değildir.

35. Zekât verilen kişinin zengin olduğu ortaya çıkarsa ne yapmak gerekir?

Zekât mükellefi, kime zekât verdiğini araştırmalıdır. Araştırma sonucu zekât verilebilecek kişilerden olduğu kanaatine vardığı birisine zekât verir. Daha sonra bu kimse- nin zekât verilecek kişilerden olmadığı or- taya çıkarsa, zekâtı geçerli olur. Araştırma yapmaksızın zekât verir ve daha sonra bu kim- senin zekât verilebilecek kişilerden olduğu or- taya çıkarsa, zekâtı geçerli olur; ancak böyle olmadığı anlaşılırsa, zekâtı geçerli olmaz, ye- niden vermesi gerekir.

36. Kayınvalide ve kayınpedere zekât verilebilir mi?

Kayınvalide ve kayınpeder, kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselerden olmadığı için, fakir iseler kendilerine zekât verilebilir.

II.

SADAKA-İ FITİR

II. SADAKA-İ FITİR

1. *Sadaka-i fitir ne demektir, hükmü nedir?*

Halk arasında fitre denilen sadaka-i fitir, Ramazan ayının sonuna yetişen ve aslı ihtiyaçlarından başka, artıca olma ve üzerinden bir yıl geçme şartı aranmaksızın nisap miktarı mala sahip bulunan her Müslüman'ın vermesi vacip olan mali bir ibadettir.

Sadaka-i fitir, insan fitratındaki yardımlaşma ve dayanışmanın bir gereği olarak insan bedeninin zekâtı kabul edilmiştir. Bu nedenle sadaka-i fitr'a, "can sadakası" veya "beden sadakası" da denilmektedir. Diğer taraftan fitre, yoksulların ihtiyaçlarının giderilmesinde, bayram gününün neşesinden onların da istifade etmelerinde önemli bir rol oynar.

2. *Kimler sadaka-i fitir vermekte yükümlüdür?*

Sadaka-i fitir, borcundan ve aslı ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktan mala sahip olan her Müslüman'a vaciptir. Bireyin sadaka-i fitir ile mükellef olması için öngörülen zenginlik ölçüsü, zekâta aranan nisaptır. Ancak sadaka-i

fitırda, zekâta öngörülen, malın artıcı olması ve üzerinden bir yıl geçmesi şartı aranmamaktadır.

3. *Sadaka-i fitır ne zaman verilir?*

Sadaka-i fitır, Ramazan Bayramı'nın birinci günü tan yerinin ağarmasıyla vacip olmakla birlikte, Ramazan ayı içinde de verilebilir. Hatta fakirlerin bayram ihtiyaçlarını karşılamaları için, bayramdan önce verilmesi daha iyidir. Ancak Bayram sabahına kadar sadaka-i fitır verilmemiş ise, Bayram günlerinde ödenmesi gerekir. Zamanında ödenmeyip sonraya kalan fitreler ise, mümkün olan ilk fırsatta ödenmelidir.

4. *Sadaka-i fitırın, buğday, arpa, hurma veya üzüm olarak verilmesi zorunlu mudur?*

Hadislerde sadaka-i fitırın miktarı, arpa, hurma veya üzümünden bir sâ' (yaklaşık 2.917 gram) buğdaydan yarım sâ' olarak belirlenmiştir. Sadaka-i fitırın bu sayılan maddelerden belirlenmesi, o günkü toplumun ekonomik şartları ve beslenme alışkanlıklarından kaynaklanmaktadır. Hz. Peygamber ve sahabe dönemindeki uygulamalar dikkate alındığında, sadaka-i fitır miktarı ile, bir fakirin, içinde yaşadığı toplumdaki orta hâlli bir ailenin hayat standardına göre bir günlük yiyeceğinin karşılanmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Buna göre günümüzde sa-

daka-i fitır, bir kişinin bir günlük normal gıda ihtiyacını karşılayacak miktar, aynı gıda yardımı olarak verilebileceği gibi, bunun değerinde nakit de verilebilir. Ancak fakirin yararına olanı tercih etmek daha uygundur.

5. *Yurt dışında çalışan kişi, fitreyi Avrupa şartlarına göre mi yoksa Türkiye şartlarına göre mi verir?*

Ülke ve bölgelere göre geçim standartları farklı olduğundan, sadaka-i fitır mükellefinin kendi bulunduğu yere göre bir kişinin bir günlük normal gıda ihtiyacını karşılayacak miktar üzerinden sadaka-i fitırını vermesi gerekir.

6. *Vaktinde ödenmeyen sadaka-i fitır borcu nasıl ödenir?*

Bütün ibadetlerde olduğu gibi sadaka-i fitır yükümlülüğü de geciktirilmeyip zamanında yerine getirilmelidir. Bununla birlikte zamanında ödenmemişse, bu fitrelerin mümkün olan ilk fırsatta ödenmesi gerekir.

7. *Sadaka-i fitır kimlere verilir, kimlere verilemez?*

Sadaka-i fitır, zekât verilebilecek kimselere verilir. Zekât verilmesi caiz olmayan kişilere sadaka-i fitır da verilemez.

